

УДК 330.3

О. О. Шевченко,
канд. екон. наук, доцент,
Національний університет
«Києво-Могилянська академія»,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0001-9903-1840

РОЛЬ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІСЛЯВОЄННОЇ УКРАЇНИ

Повномасштабна війна в Україні спричинила катастрофічні руйнування, загострила наявні та створила нові соціальні виклики, вирішення яких потребує не лише відбудови інфраструктури, а й суттєвої трансформації економіки та суспільства. У вирішенні цих надзвичайно актуальних і складних проблем соціальне підприємництво виступає як дієвий механізм забезпечення сталого розвитку та побудови більш стійкої, інклюзивної та справедливої країни.

Поняття соціального підприємництва не є новим для України і хоча його визначення і механізм функціонування не закріплені на законодавчому рівні, значна кількість вчених, фахівців, громадських організацій досліджували теоретичне підґрунтя та практичні аспекти цього феномена.

Поява нових викликів, обумовлених воєнними діями на території України, потребує подальших досліджень ролі соціального підприємництва, як генератора інноваційних підходів у вирішенні соціальних проблем. Серед вітчизняних науковців, що досліджують діяльність соціального підприємництва в умовах війни, варто відзначити Ачкасову О. [1], Бойду С. [2], Валюс Л. [3], Нагорну Н. [5], Теслюк С. [9] та ін. Більшість авторів у своїх працях підкреслюють значну роль соціального підприємництва у відновленні економіки України. «Розвиток соціального підприємництва в Україні після війни може стати важливим елементом стратегічного підходу до відновлення вітчизняної економіки, сприяючи економічному та соціальному розвитку країни» [2].

На особливу увагу заслуговує розгляд соціального підприємництва в контексті вирішення ключових соціальних, економічних та екологічних викликів в умовах воєнного часу і післявоєнного періоду, як рушія інклюзивного та екологічного відновлення економіки України, що відповідає Цілям сталого розвитку (ЦСР) та ESG – принципам. Зокрема, соціальне підприємництво може сприяти вирішенню ЦСР 1 (Подолання бідності), ЦСР 8 (Гідна праця і економічне зростання), ЦСР 10 (Зменшення нерівності), ЦСР 11 (Сталий розвиток громад), ЦСР 12 (Раціональне споживання і виробництво) [10].

**Збірник матеріалів VIII Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва: виклики воєнного часу та повоєнної відбудови»**

Соціальне підприємництво – це гібридна, унікальна модель економічної діяльності, яка поєднує комерційну активність з соціальною місією, що робить її особливо цінною в умовах післявоєнної відбудови, зменшуючи залежність від зовнішньої допомоги.

До повномасштабного вторгнення соціальне підприємництво в Україні перебувало на етапі становлення, нараховуючи станом на серпень 2021 року близько 1 000 підприємств, війна ж ще більше посилила потребу в ініціативах, які пропонують соціальні підприємці при вирішенні критичних гуманітарних та економічних проблем [7].

Основні зусилля соціальних підприємств в Україні спрямовані на досягнення кількох цілей, зокрема: працевлаштування соціально незахищених верств населення (61 %); отримання прибутку для забезпечення своєї діяльності (53 %), надання послуг певним групам населення (40 %), фінансування певних видів послуг (27 %). Вирішенням екологічних проблем, захистом довкілля опікується 3 % соціальних підприємств, 7 % займаються іншими видами діяльності [4].

Війна призвела до значного збільшення чисельності вразливих груп населення: кількість осіб з інвалідністю зросла до 3 мільйонів, близько 5 мільйонів українців стали внутрішньо переміщеними особами (ВПО). Соціальні підприємства приймають активну участь у реінтеграції ВПО та ветеранів, створюючи для них нові робочі місця та сприяючи отриманню необхідних професійних навичок. Такі проєкти, як "EU4Youth Phase III", надають молодим ветеранам та ВПО бізнес-менторство та фінансову підтримку для розвитку їхніх власних підприємств, сприяють їх економічній незалежності [8].

Соціальні підприємства здатні вирішувати проблеми надання соціальних послуг, з якими не завжди можуть ефективно справлятися держава чи комерційні структури. Зокрема, соціальними підприємцями вже реалізуються проєкти, направлені на подолання викликів для особливо вразливих груп населення:

– *реабілітація та психологічна підтримка* – враховуючи очікуване зростання кількості людей з психічними розладами, соціальні підприємства створюють реабілітаційні простори, такі як "Checkpoint" у Запоріжжі, що надає комплексну підтримку військовим, ветеранам, їхнім родинам та ВПО;

– *забезпечення житлом* – благодійний фонд "Housing for IDP" займається реконструкцією незавершених та нежитлових приміщень, перетворюючи їх на комфортне житло для ВПО при підтримці міжнародних донорів;

– *відновлення громад та інфраструктури* – соціальні підприємства сприяють впровадженню та розвитку соціальних послуг, відновленню соціальної інфраструктури, що є особливо важливим для повернення людей у деокуповані райони та забезпечення їм нормального життя;

Розділ І. Економічне підґрунтя розвитку підприємництва в Україні під час війни: можливості та ризики

– *екологічна діяльність* – значна кількість соціальних підприємств інтегрують екологічні цілі у свою діяльність, наприклад, еко-дружні підприємства, що займаються сільським господарством або сталим туризмом (глемпінгом), допомагають зберегти природні ресурси; проєкти з переробки, такі як RE:ban, демонструють, як соціальні підприємства можуть зменшувати навантаження на довкілля та популяризувати відповідальне споживання.

Лабораторія соціальних інновацій SILab Ukraine, створена для розбудови екосистеми соціального підприємництва, організовує форуми, конференції, акселератори. «В організації вірять, що змінити суспільство можна тоді, коли кожен українець візьме на себе відповідальність за власну сім'ю, громаду та державу» [7].

Соціальне підприємництво є важливою частиною стратегії сталого розвитку післявоєнної України. Воно не лише вирішує актуальні соціальні проблеми, а й сприяє економічному зростанню, зміцненню соціальної згуртованості та формуванню інклюзивного суспільства. Для більш повної і ефективної реалізації потенціалу соціального підприємництва державі необхідно забезпечити: його законодавчу легалізацію; можливості інвестування шляхом використання impact investment, грантів, кредитів, краудфандингу, облігацій, залучення приватного сектору; посилення підтримки екосистеми; інтеграцію соціальних підприємств у національні стратегії відновлення. Здійснюючи свою діяльність на принципах соціальної справедливості, екологічної відповідальності, креативності, соціальні підприємства можуть зробити вагомий внесок у побудову «кращої» України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ачкасова О. Розвиток соціального підприємництва в Україні в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. № (37). DOI : <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-40>
2. Бойда С. Соціальне підприємництво як інструмент післявоєнної відбудови економіки України. *Економіка та суспільство*. 2023. № (58). DOI : <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-25>
3. Валюс Л. Війна в Україні як каталізатор розвитку соціального підприємництва. *Трансформаційна економіка*. 2023. № 2 (02). С. 10–15. DOI : <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2023-2-2>
4. Екосистема соціального підприємництва в Україні: виклики та можливості. URL : https://pactukraine.org.ua/sites/default/files/2018-06/APEA_REPORT_ukr.pdf
5. Нагорна Н. С. Особливості розвитку соціального підприємництва в умовах воєнного стану. *Психологічні студії*. 2023. № (2). С. 146–154. DOI : <https://doi.org/10.32782/psych.studies/2023.2.19>
6. Соціальне підприємництво в Україні. URL : <https://socialbusiness.in.ua/>

Збірник матеріалів VIII Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва: виклики воєнного часу та повоєнної відбудови»

7. Соціальне підприємництво у воєнний час: як працює SILab Ukraine. URL : <https://media.zagoriy.foundation/velyka-istoriya/soczialne-pidpryyemnyctvo-u-voennyj-chas-yak-praczuuye-silab-ukraine/>

8. Соціальні послуги в умовах війни: нові зміни та виклики. URL : <https://decentralization.ua/news/18015>

9. Теслюк С., Демчук І. Розвиток соціального підприємництва в Україні в умовах воєнного стану. *Economic journal of Lesya Ukrainka Volyn National University*. 2023. No. 4 (32). P. 116–125. DOI : <https://doi.org/10.29038/2786-4618-2022-04-116-125>

10. Цілі сталого розвитку до 2030 року. URL : <https://www.undp.org/uk/ukraine/tsili-staloho-rozvytku>